



HASZNOS

KÖNYVTÁR

Kerék Mihály dr.

MILLIÓK A MILLIÓKÉRT

ÁRA
30
FILLÉR

3. szám

410345
GÉK
Kérék Mihály dr.

**MILLIÓK
 A MILLIÓKÉRT**

Új magyar szociálpolitika

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap jelentősége.

A magyar szociálpolitika a múltban inkább esetenként megindított kisebb-nagyobb segítő-akciókban merült ki, amelyek jelentékeny anyagi eszközök felhasználásával is aránylag csekély eredményt értek el. A jószándék tehát nem hiányzott, a megoldás azonban kevéssé volt célra-vezető. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az időben és térben szétszórt szociális akciók, amelyek között nem volt meg az összhang, a szerves kapcsolat és hiányzott a megfelelő szer-vezet is, gyakran az ellenkező hatást váltották ki, mint amit elérni akartak. Csak példaként meg-említjük a harmincas évek gazdasági válsága alatt életrehívott *nyomorenhítő* akciót, amely elég nagyarányú és jelentős anyagi eszközökkel folytatott tevékenység volt. Eredményről alig lehet beszélni, ezzel szemben a visszahatás annál érezhetőbb volt, mert a tömegeknek nem tudott értelmes munkát és elfogadható keresetet nyújtani, ellenben hozzászoktatta őket a segélyekhez, a népkonyhához, az ellenszolgáltatás nélküli juttatáshoz, ami aztán széles területen nagy mértékben rontotta a munkaerőkölcsöt és egyéb morális bajokat is okozott.

Éppen az Inségakcióval szerzett kedvezőtlen tapasztalatok adták meg az első lökést arra, hogy a szociálpolitikai tevékenységet egészen új csapásokon kell megindítani. Mindenekelőtt szükség van megfelelő anyagi eszközökre, amelyekkel az egész országra kiterjedő szociális tevékenységet lehet folytatni. Másodszor: a szociális tevékenység különböző ágazatai között összhangot kell teremteni, mert így kisebb áldozattal is nagyobb eredményt lehet elérni, tehát lényesen növelni lehet a szociális munka hatásfokát. Harmadszor: az ingyenes juttatások, vagyis a jótékonyúság körét a maga területére kívánja visszasorítani és a szociális munka súlypontját a szegénysorsú lakosság széles rétegeinek gazdasági megerősítésére, életszínvonalának emelésére és önállósodásának előmozdítására kell helyezni. Végül, hogy minden megvalósítható legyen, szükség van megfelelő szervezetre, mely gondoskodik a támogatás különböző módjainak kimunkálásáról és ügyel arra, hogy a támogatottak megfelelően éljenek a nekik juttatott javakkal.

Ezeken az elveken alapul az Országos Nép- és Családvédelmi Alapról (ONCSA) szóló 1940. évi XXIII. t.c., amely az Alap céljaként „a leginkább támogatásra szoruló néprétegek anyagi, erkölcsi és szellemi felelmezése útján az életviszonyok javítását, a társadalmi kiegyenlítődés elősegítését, valamint a népesség szaporodásának előmozdítását” jelöli meg. A törvény főleg a sok-

gyermekes családok intézményes támogatásának fontosságát hangsúlyozza. A szegények és ellenesettek helyzetén nem, többnyire romboló hatású segélyekkel akar javítani, hanem anyagi eszközökkel: házhoz, földhöz, kishaszonbérlethez, haszonállathoz juttatás útján, háziiparral, különböző munkaalkalmak teremtésével. Ezek a juttatások az ellenszolgáltatás elvén alapulnak, másszóval senki sem kap ingyen anyagi javakat, minden vissza kell fizetni, a törlesztés feltételei azonban annyira kedvezőek, hogy a legszegényebb család is megerőltetés nélkül teljesítheti. Senkinek sincs jogigénye a támogatásra. Ilyenben még a sokgyermekes családok közül is csak az részesülhet, akiről feltehető, hogy szorgalmat, törekvő és becsületes életmódjával a juttatott javakat jól használja fel és a maga erejéből is arra törekszik, hogy nyomott helyzetéből minél előbb kiemelkedjék.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap a sokgyermekes családok gazdasági irányú megségtlésén kívül egyéb szociális munkát is végez: gondoskodik a gyermekvédelem feladatainak ellátásáról és egyéb karitatív irányú tevékenységet is kifejt. Ezzel azonban most nem foglalkozunk.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap feladatainak megvalósítására külön szervezetet létesített. Közponni szerve az Országos Szociális Felügyelőség, amely a belügyminiszter legfőbb

irányítása alatt működik. A Felügyelőség gondoskodik arról, hogy a törvény és az eddig kiadott rendeletek szellemében follyon a közjóléti tevékenység és a végrehajtás szerveinek megadja a szükséges irányítást.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap gazdasági irányú tevékenységének a vármegyei és városi közjóléti szövetkezetek a hordozói. Ezek a szervezetek voltaképen a közigazgatás segédszervei kereskedelmi formába öltözve. Könnyebben mozognak, rugalmasabbak, gyorsabban tudnak intézkedni, mintha a különböző gazdasági műveleteket a közigazgatási hatóságoknak kellene lebonyolítaniuk. A szövetkezetek elnökei az alispánok és polgármesterek, ami már önmagában is biztosítja a legszorosabb együttműködést a közigazgatási hatóságokkal. Forgatókéjüket az Országos Nép- és Családvédelmi Alapból kapják, s évenként összeállított és az Országos Szociális Felügyelőség által jóváhagyott üzletterv alapján dolgoznak. Munkakörük minden felől, ami alkalmas arra, hogy a sokgyermekes családok megélhetését könnyebben tegye és szociális fejlemelkedésüket előmozditsa. Ma már két törvényhatóság (Somogy és Szabolcs vármegye) kivételével mindenütt működnek közjóléti szövetkezetek, igen sok megyei városban is.

A kérényeket békelyegmentesen lehet az alispán vagy a polgármester, de még jobb a közjóléti szövetkezetek címére beadni. A közjóléti szövet-

kezet részére a szociális gondozók környezet-tanulmányt vesznek fel annak megállapítása végett, hogy a támogatásra folyamodók megfelelnek-e az előírt személyi feltételeknek. A környezettanulmány és esetleg a helyi munkaközössége javaslata alapján a közjóléti szövetkezet igazgatósága határoz. A kölcsönök kamatmentesek és azokat az összeg nagyságához, a juttatás tárgyához és a támogatásban részesített egyéni körülmenyeihez képest megállapított idő alatt természetben, vagy pénzben kell törleszteni.

A juttatásban részesített sorsát a közjóléti szövetkezet, illetőleg a szociális gondozók továbbra is figyelemmel kísérik. Egyszer ellenőrizik, hogy amit kapott, megfelelően használja fel, másrészt minden téren igyekeznek boldogulásukat előmozdítani. Aki a juttatással visszaél, vagy időközben érdemtelené válik, annak a szövetkezet azonnal felmondja a kölesönt és támogatásban többé nem részesülhet.

A Nép- és Családvédelmi Alap szervezete most van kibontakozásban. A háborús idők ugyan nem nagyon kedveznek, az alapépítmények azonban már állnak és a hozzáfűzött várakozásnak a sok nehézség ellenére is eddig jól megfeleltek. Ha a rossz idők elmúlnak fejünk felett, ez a szervezet — megfelelően tovább fejlesztve — még tökéletesebben tudja majd teljesíteni feladatait.



Kertes családi házak építése.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap tevékenységének tengelyében a kertes családi-házak építése áll.

Köztudomású, hogy Magyarországon igen nagy a lakásinség, nemcsak a városokban, hanem a falvakban is. Az évi lakástermelés nincsen arányban a lakosság szaporodása támasztotta szükséggel. Ennek következtében *népünk helyenkint igen kedvezőtlen lakásviszonyok között él* s olyan nagy a túlzsfoltság, hogy nem ritka, ahol két-három család szorong egy családnak is szűk helyiségben. Különösen kedvezőtlen a sokgyermekes családok helyzete, mert a háztulajdonosok általában idegenkednek attól, hogy népes családoknak adják bérbe házukat. A hatóság ugyan egy belügyminszteri rendelet alapján néhol igénybe veheti az üres és nélkülözhető lakásokat, azonban ezzel a lakásinség nincs megoldva. A világháború után végrehajtott házhelykiosztással kapcsolatosan nagyarányú lakásépítési tevékenységet fejtett ki az Országos Falusi Kis-lakásépítési Szövetkezet, ennek működése azonban ma már csak korlátozott keretek között mozog és nem is mindenben felel meg a kívá-

maknak. A falusi népretegek: földmívesek és kisiparosok lakásszükségletének kielégítésére a Nép- és Családvédelmi Alap munkáján kívül nagyobb arányú kezdeményezésről nincs tudomásunk. Ezért az Alapra, illetőleg ennek szerveire igen nagy feladat hárul, hogy a különösen kedvezőtlen lakásviszonyok között élő sokgyermekes családok mielőbb korszerűen felépített és az egészségügyi követelményeknek is megfelelő saját otthonhoz jussanak.

Hangsúlyozom, hogy saját otthonról és nem csupán kislakásról van szó. Ma már nagyobb városban is lehetőleg arra törekszünk, hogy a munkácsaládnak olyan hajléka legyen, amelyet magáénak mondhat, még sokkal inkább szükséges ez falun, ahol a család élete — a munkában eltöltött időn túl — majdnem kizárálag otthon játszódik le, ezért minden falusi embernek legfőbb vágya, hogy minél előbb egy kis családi házra tegyen szert.

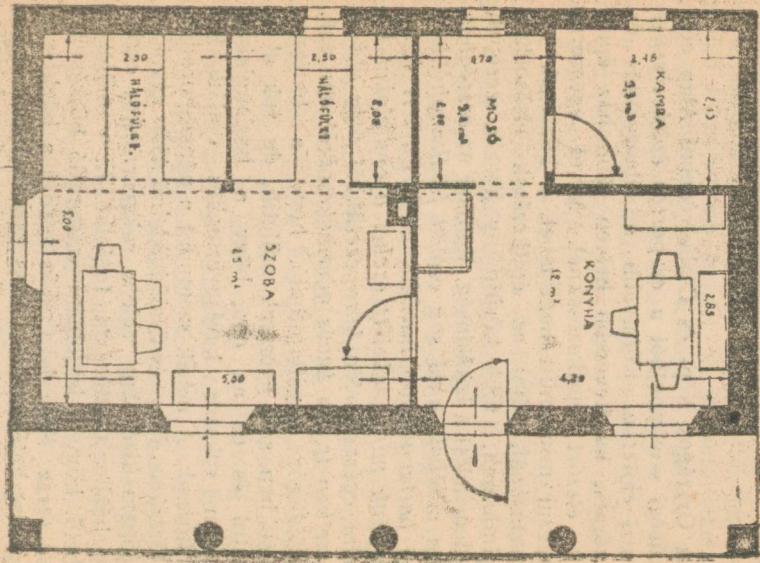
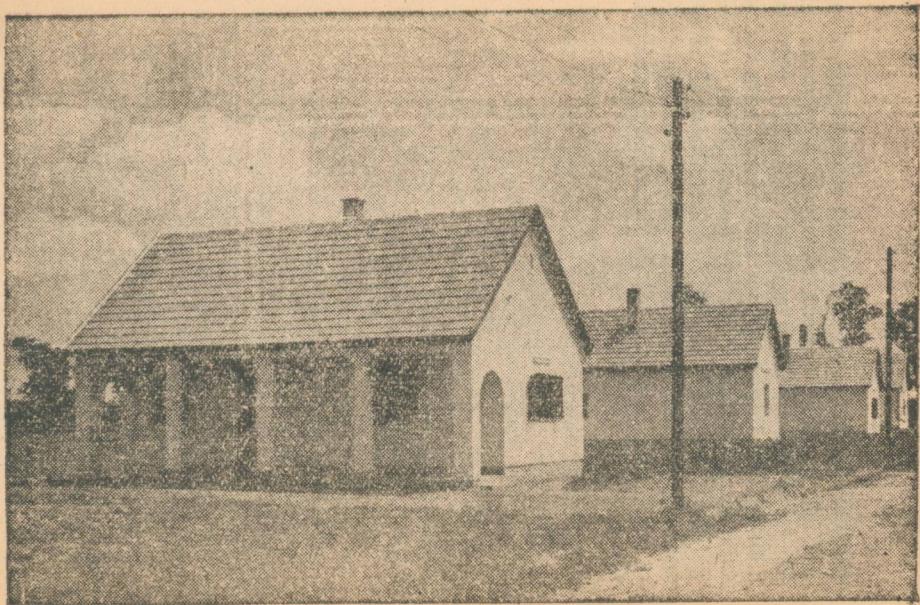
Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap a szegény embereknek ézt a törekvését igyekszik előmozdítani. Amikor szerte az országban kertes családi házakat épít, abból indul ki, hogy a szegénysorsú sokgyermekes családok legtöbbször egész életük megfeszített munkájával sem tudnak annyit megtakarítani, hogy emberi lakásra alkalmas saját otthonot építhessenek maguknak.

A gyermeket nevelése legtöbbször a család egész jövedelmét felemészti, megtakarításról tehát szó

sem lehet. Aki ily áldozatot hoz, megérdemli, hogy az állam elsősorban támogassa a saját otthon megszerzésére irányuló törekvéseben, annál is inkább, mert nehezebbben jut megfelelő lakáshoz, mint a gyermektelen család. Továbbá kívánatos, hogy a népes családok kerüljenek mindenek előtt az egészségügyi követelményeknek is megfelelő környezetbe.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap házai nemcsak sokgyermekes családok befogadására, hanem az építészeti ízlés fejlesztésére is alkalmasak. Nincs szó fényűzésről, a házak egyszerű kivitelben épülnek, tűlnyomórészt egy 5×5 méretű lakószobából egy 4×4 méteres konyhából s egy kétszer hérom méteres kamrából állanak. A legtöbb gyermekes családok részére újabban kétszobás házak is épülnek, amelyeknél az egyik szoba a konyhából nyílik és részben azt a célt szolgálja, hogy ha a család valamely tagja megnőzik, vagy férjhez megy, a fiatalkorúak átmennetileg legyen hol meghúzódnia. Ennek a jelenlegi lakásínség mellett különösen nagy jelentősége van. A házak természetesen szilárd alappal épülnek, a felmenő falak azonban gyakran vályogból, ami olcsóbb (ma már ugyan nem minden az) és könnyebben be is szerezhető, mint a téglá és a célnak tökéletesen megfelel. Az Országos Szociális Felügyelőség műszaki osztálya nagy gondot fordít arra, hogy az új házak a magyar építészeti szokásoknak megfelelően épüljenek és alkalmazz-

Kedjanak a környezethez. Nem enged tehát olyan családi házakat építeni, amelyek túlságosan külön a falusi környezetből erőltetett városias jellegükkel, hanem már a tervezésnél arra törekzik, hogy a házak belső beosztásában a cél-szerűség és egészségügyi követelmények érvényesüljenek, különböző formájuk pedig a magyar nép romlatlan ízlését és a táj építészeti hagyományait őrizze.



Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap cél-szerűségi szempontból a csoportos építkezéseket helyezi előtérbe. Könnyebb a lebonyolítás és ellenőrzés, ha kevesebb helyen több ház épül, mint elszórt építkezéseknel. Mivel egyszerre építkezni mindenütt nem lehet, a községek kiválasztásánál, ahol az építkezések elsősorban megindulnak, több körülmény játszik szerepet. Mindenekelőtt a lakásinség. Vannak az országban olyan vidékek, ahol sok család földkunyhókban vagy barlangokban húzódik meg. Emberi kötelességünk mindenekelőtt ezeket a családokat kiemelni egészségtelen környezetükönél még abban az esetben is, ha kevés gyermekesekről van szó. Legtöbbször megállapítható, hogy a barlanglakásokban sok gyermek születik, de sok el is pusztul és ez az oka, hogy a barlanglakók körében sokszor kevésgyermekes családokkal találkozunk. A másik szempont a népszaporodás. Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap egyelőre majdnem kizárálag csak a sokgyermekes családok házhozjuttatásával foglalkozik, ennél fogva érthető, hogy a legjobban szaporodó községeket veszi sorra. Nem közömbös kérdés a házhelyek megszerezhetősége. A kertes családi házak építését végző közhjelűi szövetkezetek olykor kénytelenek a fenti alapelvakkal szemben engedményt

tenni, mert bizony nem egy esetben már eddig is megtörtént, hogy a legszaporább és leginségesebb községekben semmi áron nem sikerült megfelelő házhelyeknek alkalmas ingallant szerezni. Remény van azonban arra, hogy a jövőben — a házhelyek biztosítására vonatkozó rendelet erélyesebb végrehajtásával — ezek a nehézségek kiküszöbölődnek.

A házhelyek kérdésénél meg kell állni egy szóra. Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap igen nagy fontosságot tulajdonít a házhelyek kiválasztásának. A mult keserves tapasztalatain okulva feltétlenül el akárja kerülni, hogy a nagy költséggel felépült házak meg nem felelő telkekre épüljenek. A házhelyeknek feltétlenül egészséges, belvíztől és áradástól mentes területeknek kell lenniük. További követelmény, hogy talajuk lehetőleg a kertigazdálkodásra is alkalmas legyen és telepszerű építkezés esetén az a terület, aholá a kertesházak épülnek, a város vagy községrendezés követelményeinek is megfeleljen. Legfontosabb azonban, hogy a kertművelésre némi terület rendelkezésre álljon. A ház ugyanis önmagában csak terhet jelent, jövedelmet a kert hajt, már pedig az Országos Nép- és Családvédelmi Alap a sokgyermekes családok életszínvonalát és jövedelmét is emelni akarja és arra törekszik, hogy a házhoz juttottak törlesztést kötelezettségeinek minél könnyebben elégj tehessenek. Tapasztalás szerint a kis

megfelelő művelés mellett nemcsak a család zölosgsükségletét termik meg, hanem ezenfelül bevételeit is jelentenek úgy, hogy különösen a jelenlegi körülmények között egy-egy kert jövedelméből az esedékes törlesztéseket sok esetben könnyű szerrel ki tudják fizetni. *Alapkötetmény tehát, hogy családi házakakkor telekre épüljenek, amely mellett néhány száz négyszögöl terület marad kerti gazdálkodás céljára.* A közjóléti szövetkezetek általában 600 négyszögöles házhelyek szerzésére törekszenek. Az utóbbi két esztendőben legtöbb családi ház ilyen nagyságú telken épült. Sajnos a házhelyszerzés nehézségei miatt, különösen ebben az évben, már négyszáz, sőt helyenkint 300 négyszögöles — városokban még ennél is kisebb — házhelyekkel is kénytelen volt megelégedni az Alap.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap tártozkodik attól, hogy az első világháború utáni házhelykiosztásokhoz hasonlóan a városok, vagy a falvak szélén megélhetésükben többé-kevésbé veszélyeztetett szegény telepek létesüljenek. Csoportos építkezéseinél tehát nagy gondot fordít arra, hogy azoknak, akik kertes családi házhoz jutnak, meg legyen az állandó és biztos keresetet nyújtó munkaalkalmuk. Ahol ez hiányzik, a lakosság eltelepítésével igyekszik kedvezőbb helyzetet teremteni. *Népes és kellő megélhetést nem biztosító községekből olyan helyekre ül el népes családokat, amelyek munkáshiányban*

szenvednek. Ez a tevékenysége szorosan kapcsolódik a birtokpolitikához és miként az most — ismeretes okok miatt — csak szűk keretek között mozoghat. A lakosság arányosabb megosztása azonban olyan fontos szociális érdek, hogy a jövőben, amikor a birtokpolitikai tevékenység is nagyobb lendületet vesz, a közjóléti szövetkezetek lakásépítési tevékenysége során a lakosság áttelepítésére sokkal szélesebb tér nyilik.

Az eddig elmondottakból is kitűnik, hogy az Országos Nép- és Családvédelmi Alap legtöbb esetben telekkel együtt juttat kész házakat. Természetesen olyan esetben, ha valamely támogatásra érdemes sokgyermekes családnak megfelelő telke van, az illető közjóléti szövetkezet kölcsönét szintén igénybe veheti, sőt az ilyenek elsősorban számíthatnak a szövetkezet támogatására, mert hiszen törekvésüknek, szorgalmuknak és takarékkosságuknak azzal, hogy házhelyet szereztek, tanúbizonyságát szolgáltatták. A saját házhellyel rendelkező sokgyermekes családnak is rendszerint a szövetkezet építi fel a házat, de felépítheti azt a kölcsönvevő maga is, köteles azonban a szövetkezet építési előírásait megfertáni. A kölcsön összegét a szövetkezet bekebelezeti. Ha a házhelyet is a szövetkezet szerzi meg, a juttatásban részesített csak akkor válik az ingatlan telekkönyvi tulajdonosává, ha tartozását teljes egészében letörlesztette. Addig a teleknek és az építménynek csupán bérülője.

utasításainak nem tesznek eleget, akik az épületeket nem tatarozzák rendesen és túlteszik magukat azokon a kötelezettségeken, amelyeknek betartása a juttatott ingatlan megtartásának feltételei közé tarozik.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap 1941-ben mintegy 4500 ház építését kezdte meg, ezek egy része — főleg az anyagi beszerzési nehézségek miatt — ebben az esztendőben készült el. A folyó évben ugyancsak 4000-en felül van az épülő házak száma és ezidősről meg van a remény arra, hogy ezek a házak még a téli idő beállta előtt tető alá jutnak, sőt túlnyomórészük beköltözhető állapotba kerül. Mondani sem kell, hogy a háború igen sok akadályt gördít az Alap építkezéseinek útjába, de főleg az építési költségek drágulása miatt kell majd fontolóra venni, hogy a jövőben, amíg a háború tart, lehet-e nagyobbrányú építkezéseket folytatni.

Árvízkárosultak támogatása.

A Nép- és Családvédelmi Alap lakásépítési tevékenysége azonban nem merül ki a kertes családi házak építésében. A minisztertanács az Alapra, illetőleg annak intéző szervére: Országos Szociális Felügyelőségre bízta az ár- és helvízkövetkeztében kártszenvedett szegénysorsú családok lakóházainak újjáépítésére és kijavítására trágyuló kormányakciók lebonyolítását is.

1940-ben és 1941-ben az árvíz, 1942-ben pedig főleg a helvíz óriási pusztítását okozott, közel 30.000 ház dölt össze és több mint kétszer annyi többé-kevésbbé megrongálódott. 1940-ben az Árvízvédelmi Kormánybiztos bonyolította le az építkezéseket a nagyrészt társadalmi gyűjtésből befolyt összegek, kisebb részben államsegély felhasználásával. Nem egészen egy esztendő leforgása alatt 3599 új ház épült fel 9256 háznak pedig a kijavítása készült el. Erre a célra a kormánybiztos 7,725.000 pengőt bocsátott 38 törvényhatóság rendelkezésére.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap a mult esztendőben kapcsolódott be az árvíz- és helvízkárosultak megsegítésére irányuló munkába. A minisztertanács 20.000.000 pengőt bocsátott az Országos Szociális Felügyelőség rendelkezésére, társadalmi gyűjtésből pedig 4.500.000 pengő folyt be. Ebben az évben nem volt gyűjtés, a pénzügyminiszter megint 20.000.000 pengőt juttatott elsősorban a legnagyobb mértékben károsult tiszavidéki vármegyék, valamint a visszafoglalt Bács-Bodrog vármegye kárt szenvedett szegénysorsú lakosainak megsegítésére. Az Országos Szociális Felügyelőség minden esztendőben megszervezte az újjáépítési akciót, amelynek lebonyolításával a törvényhatóságokat bízta meg. A kibocsátott rendeletek értelmében csak azok a károsultak kapitának kölesönt és egész kivételes esetben segélyt, akik rombadolt, vagy

megronált lakóházaikat saját erejükön felépíteni nem tudják. Ilyenek igen nagy számban vannak, mert hiszen a falvak és városok legszegényebb lakosai szorultak a mélyebb fekvésű területekre, ezeknek a lakóházaik építétek inkább szilárd alap és szigetelés nélkül. A világháború után létesült telepek különösen súlyos vízkárt szennedtek, mert a házhelyek kiválasztásánál annakidején nem voltak tekintettel a terület fekésére és így a szegény emberek lakóházainak ezrei az árvíz, de különösen a belvíz veszélyének őrősen kitett helyeken építék fel és az elmúlt két nedves esztendő alatt tömegesen omlokkák össze, vagy rongálódtak meg. Az árvízkárosultak összeirását a törvénnyhatóságok első tiszviselői végzik és a helyi szociális bizottságok véleményezése alapján ugyancsak ők állapítják meg, hogy kik azok, akik saját erejükön nem tudják házaikat lakható állapotba hozni, tehát az állam támogatására feltétlen reászorulnak. Tekintettel a károsultak nagy számára, a kölcsönnel takarékoskodni kell, azért a rombadolt házak újjáépítésénél a károsultak személyes közreműködése is legmesszebbmenő módon igénybe vétetik. A kölcsön összege a múlt esztendőben új ház építése esetén legfeljebb 3000 pengő, ebben az évben 4000 pengő lehet. Ebből az összegből a régi épület bontási anyagának felhasználásával, valamint a károsult család munkaerejének bekapcsolásával szerényigényű házat ma is fel

lehet építeni. Magától érlefődik, hogy az új házak kivétel nélkül szilárd alapfallal és szigeteléssel épülnek. Az Országos Szociális Felügyelőség műszaki osztálya tipusterveket dolgozott ki, amelyek egyszerűbb kivitelűek ugyan, mint a kertes családi házaké, viszont még mindig jóval különbek, mint a szegény emberek szokásos falusi otthonai. Az Országos Szociális Felügyelőség tügely arra is, hogy az új házak egészséges telken épüljenek. Ha tehát a régi házhelyeket a belvíztől megszabadítani nem lehet, a károsultak vízveszélytől mentes területre telepítetnek át.

A víztől elpusztult, vagy megrongált házak újjáépítésére folyósított kölcsönök kamatmentesek és a kölcsönösszeg nagyságához képest 1—20 év alatt fizetendők vissza. A sokgyermekes családok ezúttal is külön kedvezményben részesülnek, melyet az Országos Nép- és Családvédelmi Alap vállalt magára. A kedvezmény ugyanaz, mint a kertes családi házak juttatásánál, vagyis a negyedik és minden ezután következő gyermek után a kölcsönösszeg 10%-a. Egészen kivételes esetekben az építési költséget részben, vagy egészen segélyként is lehet nyújtani. A leginkább sújtott vidéken a károsultak kilakoltatásával, elhelyezésével, élelmezéssel kapcsolatban felmerült költségek is ezt a kormányakciót terhelik.

A Tisza-Maros szögében többek között sok ezer gyermek élekezeti és a legszükségesebb ruháneművel való ellátását sikerült így biztosítani.

A sokgyermekes családok földhözjuttatása.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap igen fontos feladatanak tekinti a szegénszorsú sokgyermekes családok földhöz és kishaszonbérlethez juttatásának előmozdítását, továbbá bizonyos esetekben közlegelők szerzésének megkönnyítését is. Talán elsősorban kellett volna említeni a házhely rendezésbe való bekapcsolódását, mert hiszen a házhelykérdezés Magyarországon megint a legsürgősebb szociális feladatok körébe emelkedett.

Már az Alap, illetve a közjóléti szövetkezetek lakásépítési tevékenységének ismertetése alkalmával említettem, hogy az Alap egészséges kerütes családi házakhoz kívánja a sokgyermekes családokat juttatni, s ennek a célnak elérése érdekében maga vásárol házhelynek alkalmas ingatlankat. Az Alap keretében működő és a gazdasági feladatok lebonyolítására hivatott közjóléti szövetkezetek puszta házhelyek juttatásával nem foglalkoznak, ezt a földmívelésügyi minisztérium szervei végzik. A megfelelő házhelyhez juttatottak részére a közjóléti szövetkezetek azonban házépítési kölcsönt folyósítanak, illetőleg a felépített lakóházakat alják át a köl-

csönvevőnek az előző fejezetben már említett feltételek mellett. Lehetőséges azonban, hogy a közjóléti szövetkezetek bekapcsolódnak a földmívelésügyi kormány házhelyrendezési tevékenységebe is oly módon, hogy a kiosztásra kerülő házhelyek egy részét maguknak szerzik meg, de természetesen kifejezetten azzal a céllal, hogy azokon az ottlakó sokgyermekes családoknak megfelelő hajlékot építsenek.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap minden házépítési tevékenységében, minden földhöz és kishaszonbérlethez juttatás terén a földmívelésügyi minisztérium illetékes szerveivel a legszorosabb összhangban jár el. Önálló birtokpolitikai tevékenységet tehát nem folytat, hanem szorosan bekapcsolódik az Országos Telepítésügyi Igazgatóság munkájába és azon a ponton, ahol szükséges, kiegészíti azt. Már pedig sok helyen szükség van erre. A birtokpolitikai törvények értelmében ugyanis minden birtok-, minden kishaszonbérletszerzés anyagi előfeltételek teljesítésétől függ. Aki erre nem képes, juttatásban nem részesülhet. Már pedig az országban igen sok olyan járavaló földmíves él, aki szorgalmánál és tisztelességes életmódjánál fogva a juttatás személyi feltételeinek megfelel, csupán anyagi eszközökben szükkölködik és emiatt minden igyekezete ellenére nem tud földhöz, vagy kishaszonbérlethez jutni. Gondolunk elsősorban a sokgyermekes családokra, ezek között van a leg-

több anyagiakban szegény, még pedig legtöbbször nem a saját hibája, hanem a sok gyermek tartásával és felnevelésével járó fokozott megtérhelés miatt. Miként a családi otthon szerzésénél, a birtokpolitikában is főleg a sokgyermekes családokat kell elsőbbségen részesíteni, ez felel meg a családvédelem gondolatának, de annak a neinzeni érdeknek is, hogy a magyar föld erős, termékeny magyar családok létének alapjává váljon.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap tehát ott kapcsolódik be a birtokpolitikai tevékenységebe, ahol a sokgyermekes szegénysorsú napszamosok, gazdasági cselédek, idénymunkások és törpebirtokosok földhözjuttatását kell előmozdítani. Támogatása abban áll, hogy kamadmentesen lütfeltezi a vételárelleget, vagy haszonbérlet esetén az egy évi biztosíték összegét, kölcsönt ad az elő- és holt felszerelés beszerzésére és gondoskodik az új kisgazdák, vagy kisbérők gazdálkodásának irányításáról. Ha valahol lehetőség nyílik közlegelő szerzésére és a túlnyomórészt szegény emberekből álló közbirtokosságok tagjai a közlegelő megvásárláshoz szükséges anyagi eszközöket előteremteni nem tudják, az illetékes közjóléti szövetkezet ilyen esetben is segítőleg lép közbe, amint ez már eddig is többször megtörtént.

A közjóléti szövetkezeteknek a birtokpolitikai tevékenységebe való bekapcsolódása többféle mó-

don lehetséges. Az egyik eset az, amikor az Országos Földhitelintézet a földhözjuttatásra jelentkezők közül a sokgyermekes családokra felhívja az illetékes közjóléti szövetkezet figyelmét, hogy a szövetkezet segítse hozzá őket azokhoz az anyagi eszközökhöz, amelyek egy-egy kisebb földbirtok, vagy haszonbérlet megszerzéséhez szükségesek. Különösen nagy segítséget jelent a közjóléti szövetkezetek támogatása telepítés esetén. Azokból a vármegyékből, ahol nagy számban élnek sokgyermekes földműves családok, mint Hajdú, Szabolcs, Szatmár, Heves, Zala vármegyében, a közjóléti szövetkezetek útján már megindult népes családok áttelepítése, főleg a fogyó lakosságú dunántúli vármegyékbe. Az átköllözött telepes családoknak az ottani közjóléti szövetkezet szép lakóházakat épített hozzávaló gazdasági épületekkel, hozzásegítette őket haszon és igás állatok, valamint a szükséges gazdasági felszerelési tárgyak beszerzéséhez, ellátta őket vétőmagvakkal és telepítőmagyelőt alkalmaz, aki a gazdálkodás munkájában támogatja és irányítja őket. Gondoskodás történik továbbá arról is, hogy a telepeseknek régi lakóhelyükön lévő vagyontárgyaikat ne kelljen elkönyavetnél. Az ottani közjóléti szövetkezetek ugyanis becserétekben átveszik az áttelepülők házait és földjeit és azokat helybeli szegény embereknek juttatják. Ilyen módon a felszabaduló ingatlancok az arra leginkább rászoruló kisemberek kezére ke-

rülnek, a telepesek pedig megkapják a becsületes ellenértékét, amennyi az áttelepítéshez és az évi forgatókéhez szükséges, készpénzben, a többit pedig a telepes birtok és a reá épített lakóház első törlesztési részlete fejében javára írják.

Kishaszonbérletek.

A kormány birtokpolitikájának megfelelően legyakoribb a kishaszonbérletek alakítása. A közjóléti szövetkezetek már eddig is több olyan birtokot szereztek, amelyet aztán kishaszonbérletek alakjában adtak tovább az arra leginkább érdemesnek tartott sokgyermekes családoknak. A kishaszonbérletek alakításánál a közjóléti szövetkezetek a gyakorlatban eddig jól bevált módszert alkalmaztak. A megszerzett kisbirtokokon a juttatásra kiválasztott sokgyermekes családokból haszonbérleti csoportot szerveznek. A csoport tagjai általában egy család munkaeréjéhez mért kishaszonbérletet kapnak, ezen egyéni gazdálkodást folytatnak, kötelesek azonban magukat alávetni a közjóléti szövetkezet irányításának. Az irányítás nem jelent gyámkodást, hanem csupán arra törekszik, hogy a kisbérő gazdálkodása megfeleljen a kívánalmaknak. Földművelő népünk ugyanis gyenge lábon áll szakműveltség szempontjából. A népi irányú szakoktatás és tanácsadás szélesebb körben való elterjesztése csak az utóbbi évek alatt indult meg, így nemcsak mezőgazdasági munkások és

törpebirtokosok, de a kisgazdák is nélkülözik a legelemibb szakismereteket. A mai körülmények között, amikor minden métermársa termelés kiesés pótolhatatlan hiányt okoz a közellátásban, megengedhetetlen, hogy a földet szakértelem nélküл műveljék. Nem szabad tűrni, hogy a kisemberek földhözjuttatása a termelés hanyatlásával járjon, mert ez teljesen lejáratná a földreform gondolatát és nagymértékben akadályozná azokat a törekvéseket, amelyek egészségesebb földbirtokmegoszlást akarnak teremteni. Ezért gondoskodni kell arról, hogy a földhözjutott kishaszonbérők gazdálkodása — különösen az első években — szakszerű vezetés és irányítás alatt álljon. A haszonbérleti csoportok élén a közjóléti szövetkezetek gazdaságilag képzett és vezetésre alkalmas embereket alkalmaznak, akiknek az a kötelességeük, hogy a gazdálkodás minden mozzanatában ott álljanak a kishaszonbérők háta mögött és ügyeljenek arra, hogy a föld megművelése, az állatok tartása és gondozása körül hiba ne legyen.

Említettem, hogy a közjóléti szövetkezetek a szükséges gazdasági felszereléssel is ellátják azokat a kisembereket, akik az ő támogatásukkal jutnak földhöz. Tekintettel arra, hogy a sokgyermekes családok legtöbb esetben alig rendelkeznek gazdasági felszereléssel és forgatókével, ezt tehát túlnyomó részben a közjóléti szövetkezleteknek kell nyújtaniuk, magától értehetődik, ha

a szövetkezetek ügyelnek arra, hogy nagyösszegű kölcsöneikkel a juttatásban részesültek jól sáfárkodjanak. Az állam pénzéről van szó, mert hiszen a szövetkezetek állami forgatókével dolgoznak, kötelesek tehát minden elkövetni, hogy a kihelyezett kölcsönök visszatérüljenek. De érdeke a juttatásban részesülteknek is, hogy az átvett kölcsönöt törleszthessék, amit viszont csak abban az esetben tehetnek meg, ha a gazdálkodásuk eredményes. A tapasztalat azt mutatja, hogy a szakszerű vezetés alatt álló haszonbérleti csoportok sokkal kedvezőbb eredményt érnek el, a csoportban résztvevő kisemberek sokkal hamarabb megerősödnek, mint azok, akik magukra vannak hagyatva. Söt csak ilyen útonmódon sikerül földmivelő népünk legszegényebb elemeit, a sokgyermekes gazdasági eselédeket és napszamosokat önállósághoz segíteni és belőlük életképes kisegzisztemákat teremteni.

Parasztgazdaságok gépesítése.

A jövő egyik fontos feladata a parasztgazdaságok gépesítése. Ehhez nemcsak a kisüzemnek megfelelő gépek kellenek, hanem célszerű megoldás is arra, hogyan lehet nagyobb és költségebb gépeket (traktorokat, műtrágyaszóró gépeket, magtiszlítő berendezéseket, stb.) a kisgazdaságokban is használhatóvá tenni. Itt van a

kormány milliárdos mezőgazdaságfejlesztési munkaterve; ennek keretében a kisüzemek gépesítése fontos helyet foglal el, événte ezer és ezer különböző gép kihelyezéséről van szó. Nagy gond azonban a gépek közös használatának megoldása. Nehéz olyan szervezetet találni, amely vállalni merné a nagy értéket jelentő gépek megfelelő kezelését, karbantartását és közös használatának megszervezését. Ez azonban nem kérdés a fent említett szövetkezeti haszonbérleten, amely együttműködésen alapuló szervezet és minden tagra kötelező fegyelem alatt áll, s így abban a helyzetben van, hogy a nagyobb teljesítményű gépeket is nemcsak jól ki tudja használni, hanem szakértő gépkezelőt alkalmazhat és a gépek jó elhelyezéséről is könnyűszerrel gondoskodik. A parasztüzemek gépesítése az ilyen és ehhez hasonló szervezetek segítségével tud a legsikeresebben útat törni. Feltehető tehát, hogy nyomán a tökéletesebb talajművelés termésfokozó hatása sem marad el. Ez további lehetőséget nyújt az ipari és kereskedelmi növények termelésére, ezek hulladéktermékei pedig a belterjes állattenyésztésre, ami viszont a szántóföldi takarmánytermelés nagyobb mérvű bevezetését vonja maga után. Ahol szakértelem, erteszerűség és megfelelő szervezet van, ott a kisüzem is nagyra képes mind a hozamban, mind a jövedelmezőségen. A gazdálkodó család tehát kisebb földön is jobb megélhetést tud magának

biztosítani. Nem közömbös ez olyan országban, ahol a földnek már nagyon szűkében vagyunk.

Parasztgazdaságok belterjes művelése.

A közhatalmi szövetkezetek segítségével tehát sok esetben olyan megoldásra nyílik lehetőség, amely kis területek igen belterjes kihasználását jelenti, s ezzel lényegesen növelhetjük a földreform hatásfokát. Községeink jórészében alig van tér a birtokpolitikai tevékenységre. Legfeljebb a zsidótörvény alapján szabadulnak fel kisebb területek, ezek azonban egy töredékét hagy ki a szükségletnek. A közhatalmi szövetkezetek olykor ilyen reménylelen esetekben is igen eredményes munkát tudnak végezni. Csak egy példát említek. Az egyik népes hajdúsági község határában közvetlenül a falu alatt terül el egy 127 holdas — valamikor zsidókézben lévő — birtok, amely vagyonvállás fejében került az államkincstár tulajdonába. A birtokon bérző gazdálkodott, aki alighogy művelte, ami nem is csuda, mert az egész terület egyetlen homokdomb, s a homok helyenként mozgásba jött, mert a szőlő nagyrészét kivágta. A birtokkal kellett valamit kezdeni, mert szegyene a községnak. A falu lakossága szemet vetett rá, mert a közelben sehol terjeszkedésre alkalmas területre még házhelynek megfelelő és megszerezhető ingatlan sincs, pedig a községen igen sok a

földműves szegény ember és nagy a túlzsúfoltság. A birtok eladó volt, a kincstár szabadulni akart tőle. Akadt is rá vevő, a község azonban házhelyek céljára szerette volna biztosítani. Végül a község kérésére a Hajdúvármegyei Közhatalmi Szövetkezet megvásárolta az ingatlant, 95 darab egyholdas házhelyparcellára osztotta, ezenkívül minden egyes házhelyhez a birtok mélyebb fekvésű és kertészkedésre alkalmas részén 100—100 négyzetközöld kerti földet jelölt ki. A parcellázott területet a szövetkezet — a kerületi kertészeti felügyelő terve és irányítása mellett — gyümölcsfával ültette be, ezenkívül pár holdas gyümölcsfaiskolát is létesített (ilyen messze környéken nincs) a szinte állandó kereslet kielégítésére. A gondosan kiválasztott 95 sőkgyermekes család már birtokban van. A kerti földet állandó ellenőrzés és irányítás mellett ebben az évben igen jól megművelte, ami különösen bices eredmény olyan helyen, ahol a kerti gazdálkodás és zöldségfélék fogyasztása nem szokásos, sőt ellenszenves dolog volt. A gyümölcstelepen, illetve a házhelyeken köztes-művelés folyik; a közhatalmi szövetkezet a közeljövőben nagyobb mennyiségű trágyát hozat, hogy az igen jó természetű, de sovány homokon a köztes-művelés annál eredményesebb legyen. A juttatásban részesültek gazdálkodásáról s a gyümölcsfák, valamint a faiskola kezeléséről a szövetkezet külön telepfelügyelő útján gondoskodik, aki

a gazdasághoz tartozó régi majorban laktak. Az összel gyümölcstermelési és háztartási tanfolyamok lesznek. Iskola és napköziotthonos óvoda, később gyümölestároló építését is tervezte vették. A közjóléti szövetkezet az egész telepet 5 esztendő alatt felépítette, az első 20 ház már építés alatt áll és ebben az évben el is készül melléképületekkel együtt. minden intézkedés megtörtént tehát arra, hogy 5-6 év mulva minden családnak, amelyik itt juttatásban részesült, saját otthona legyen egyholdas termő gyümölcsössel, vateménykerttel, a gyümölcsössben esetleg szőlővel, amelynek telepítését a szövetkezet ugyancsak elősegíti. Az egy-egy családra eső terület nem nagy, de olyan belterjes kultúra lesz rajta, hogy megfelelő gazdálkodás mellett, főleg kedvező termesű években szinte teljes megélhetést nyújt.

Ehhez hasonlót egyebként is lehet létesíteni, hiszen az ország sok helyén vannak alig termő, gyengén kihasznált területek, amelyeket meg lehet javítani, vagy különösebb talajjavítás nélkül is sok embernek munkát és megélhetést biztosító, az ország közigazdaságának pedig nagy értéket jelentő kultúra alá lehet vonni. Csak legyen egy szervezet, amelyik ezt a nem csekély gonddal, fáradssággal és jelentős befektetéssel járó munkát vállalja. A közjóléti szövetkezet ilyen szervezet. Óriási előnye, hogy egyesítene tudja mindeneket a feladatokat, amelyek egyébként különböző szervek, vagy szervezetek

között oszlanak meg. Rossz elgondolni, mi lenne, ha az a 95 hajdúmegyei család a szokásos norma szerint kapja meg az egyholdakat, s aztán elkezd kilincselni a FAKSz-nál lakásépítési kölcsönökért, a kertészeti felügyelőségen gyümölcsfákért, a gazdasági felügyelőségen haszonállatokért, a hitelszövetkezelnél egy kis kölcsönért erre vagy arra a cérra és még ki tudja, hány helyen kellene instanciálnia, amíg végre valahonnan csurranna, csöppenne valami. A juttatásban részesültek legtöbbje végkép elunna a várakozást és ültetne krumplit, meg venné rozsok a futóhomokba, amíg meg nem szökne róla. Hát azért van szükség egy szervezetre, amely tervszerűen dolgozik és nyújt minden, ami szükséges, de gondoskodik az irányításról is, hogy meg lehessen kímélni az ilyen keserves sorstól azokat, akiket jobb helyzetbe akarunk hozni.

A közjóléti szövetkezetek azonban egyéb úton-módon is igyekeznek sokgyermekes családok földszerzését elősegíteni. A fentemlített szövetkezeti haszonbérlet szervezetébe egyéni kisgazdaságok tartoznak, minden tag a maga földjén (bérletén) gazdálkodik és azután bizonyos meghatározott évi szolgáltatást (haszonbért) köteles fizetni. Kétségtelenül az ilyen egyéni kisüzemek létesítése a földreform célja. A hozzávezető úton azonban egyéb átmeneti megoldásokra is szükség lehet. Mint mindenben,

■ földbirtokpolitikában is alkalmazkodni kell az adott körülményekhez, amelyek végtelen változatosságot mutatnak még kis területen belül is. Gyakran úgy adódik, hogy le kell térti a megszokott útról és a célt kisebb-nagyobb kerülővel kell megközelíteni.

Zsidóbirtokok felhasználása.

A zsidókézből felszabaduló birtokok felhasználása ma fokozott gondot okoz. Háborúban élünk, mely a nemzet anyagi, szellemi és erkölcsi erőit, nagy mértékben leköti. Érthető tehát, ha a birtokpolitikai tevékenység nem folyik olyan ütemben, mint ahogy kívánatos volna. Figyelembe kell továbbá venni, hogy a közellátás érdekeit ma semmiféle cél kedvénél kockázatnál nem szabad. Mivel a háború következtében nagyrészt hiányzanak azok a feltételek, amelyek a nagybirtok felosztása során keletkező kisüzemek termelési színvonalának emeléséhez szükségesek és mivel az ország férfilakosságának színe-ja a fronton teljesít szolgálatot, ajánlatosabbnak látszik, ha a zsidóbirtokok felhasználása a háború végéig csak szűkebb kerekek között mozog. Ezért egyelőre a birtokpolitikai tevékenység fokozása nem várható. Az állam azonban a zsidókézen lévő birtokokat már most kisajátítja és átmeneti hasznosításukról is gondoskodik.

Magas belterjességű, minőszerűen kezelt nagyüzemek megbolygatása — bizonyos, ma legtöbbször hiányzó feltételek teljesítése nélkül — a föld termelőerejének csökkenését vonná maga után. Talajuk gyakran erősen kötött, szikesedésre hajló, vagy vizenyős, amelyet csak mélyműveléssel, igen aprólékos és gondos megmunkálással, alagesőrendszer, vagy bonyolult csatornahálózat fenntartásával lehet kellő erőben tartani; sokszor erek, csatornák zeg-zúgos vonulata és a talajminőség gyakori különbözősége nehezíti meg a kisgazdaságokra való felosztást. Effe esetekben olyan megoldást kell keresni, amely ezeknek a mintászerű nagyüzemeknek az érintése nélkül is előrelépést jelent a birtokpolitikai cél megvalósítása felé és amely megfelel minden a termelési, minden a szociális követelményeknek. Ezt a kettős célt még átmeneti időben sem szabad szem elől lévészteni. Voltaképen a földreform sikere attól függ, hogy lehetséges-e termelési és szociális érdeket (a kettő különben nem ellenére egymásnak) közös nevezőre hozni.

Az új megoldást a közjóléti szövetkezetek többezer holdon már kipróbálják. A megvásárolt, vagy bérbevett birtokok állandó alkalmazottaiiból (gazdasági cselédekből, aratókból és időszaki munkásokból) külön csoportokat szerveznek, amelyeknek a tagjai a szokásos munkabéren (szegődmény, rész, napszám, stb.) kívül bizonyos arány szerint megkapják az üzemi nyereséget is

s ezzel anyagi alapot teremthetnek későbbi önállósításukhoz. A csoportok tagjai ezenfelül általános és gazdasági kiképzésben is részesülnek.

Igen nagy előnye ennek a rendszernek, hogy a földművelő társadalom legszegényebb elemeinek módot nyújt a tőkegyűjtésre. A nyereség-részesedést úgy kell felfogni, mint a csoporttagok átlagon felül végzett munkájának gyümölcsét. A tagok ugyanis, kivéve azokat, akik időközben érdemtelenné válnak, mintegy a birtok várományosainak tekintendők, akiknek érdeke, hogy a gazdaság minél jobb credményt érjen el, ezért átlagon felüli szorgalommal és lelküssmerettel kötelesek dolgozni.

További előnye, hogy a csoporttagok felkészülhetnek az önállósításra. A tagok részére a közjóléti szövetkezet helyiséget rendez be, ahova ujságok, folyóiratok járnak, a tagok rádiót hallgatnak, könyvtárából pedig különböző hasznos és szórakoztató olvasmányhoz juthatnak. A tagok kisgyermekeinek elhelyezésére bölcsöde és napközi otthon szolgál. A felnőtt férfi családtagok a közeli téli gazdasági iskolában a téli hónapok alatt külön gazdasági tanfolyamon vesznek részt, az asszonyok és leányok a háztartás vezetésében, a különböző háziipari foglalkozásokban, a kiskertek művelésében és a gyermekek gondozásában kapnak kiképzést. Az olvasó helyiségeben népművelődési előadásokat tartanak

nak vettített képekkel. Ilyen módon a szövekzet arra törekszik, hogy a csoport tagjai fokozatosan új emberekké alakuljanak át és lelkileg is mintegy felszabaduljanak, hogy amikor eljön az önállósodás időpontja, könnyebben beletalálják magukat az új életbe és egymás kölcsönös megsegítésére, más szóval a szövetkezeti együttműködésre kész egyedekké váljanak.

A félreértek elkerülése végett nyomatékosan rár kell mutatni arra, hogy ennek a rendszernek semmi köze a kollektív gazdálkodáshoz. Az üzemek munkásainak alakult csoport a birtoknak se nem tulajdonosa, se nem haszonbérölje, következéskép közös gazdálkodást sem folytathat. A csoporttagok elsősorban az üzem alkalmazottai, s mint ilyenek rendes járandóságot kapnak, a kockázatban tehát csak az üzemi nyereség-részesedés erejéig vesznek részt. Az esetleges veszteséget a közjóléti szövetkezet viseli, ez a tagok rendes járandóságát egyáltalán nem érinti. A csoporttagoknak természetesen az üzem vezetésében nincsen beleszólási joguk, a csoport elöljáróság, amelyet maguk köréből választanak, nem önkormányzati szerv, szerepe inkább fegyelmi ügyekben van.

A közjóléti szövetkezeteik nem akarnak maguknak hasznnot szerezni, így tehát az egész nyereség a csoporttagoknak jut. Mivel a mai viszonyok között értékesítési válságtól évekig nem kell tartani, az ilyen üzemekben igen tekintélyes

inkább a nyersanyaghiányból származnak. A külföldi nyersanyagbehozatal minimális, ez ís más célra kell, ezért a háziipar csaknem kizárolag hazai nyersanyagokra van utalva. A közhjeléti szövetkezetek ma már csak olyan háziipar megszervezésében vesznek részt, amely helyen könnyen előállítható és megszerezhető nyersanyagok feldolgozásával foglalkozik.

A termelési konjunktúra következménye, hogy a magyar háziipar termékei külföldön is keresettek. Sok közhjeléti szövetkezetünk keretében működő háziipar gyártmányai mennek külföldre, egyik-másik közhjeléti szövetkezet jelentős megrendeléseket bonyolít le, van olyan, amelyik a német hadseregnek dolgozik és nem tud annyit termelni, amennyit könnyű szerrel el ne tudna helyezni. A közhjeléti szövetkezetek számolnak azzal, hogy csupán átmeneti konjunktúráról van szó és egyszer eljön az ideje annak, amikor a háziipar terén szükebb lehetőségek kínálkoznak. Előre láthatólag pár évig ettől nem kell tartani, s addig okos szervezéssel és kellő anyagi támogatással sok százezer földmivelő családnak, éppen a legszegényebbeknek lehet nem lekicsinylendő jövedelmet biztosítani.

A közhjeléti szövetkezetek nemesak maguk foglalkoznak háziipar szervezésével, hanem a körülményekhez képest már meglévő háziipari telepeket vagy vállalkozókat is támogatnak, ha velük a kívánt szociális célt: főleg sokgyermekes

családok téli foglalkoztatását és megfelelő keresetbe juttatását el lehet érni. Természetesen csak olyan üzemekről lehet szó, amelyek támogatásra érdemesek. Gyakran célszerűbb keresztény, megfelelő üzleti összeköttetéssel rendelkező telepeket üzembentartó vállalkozókat üzemeik kibővítésében beruházási és forgatókével ellátni, mintha a szövetkezetek maguk akarnának az ilyen életképes egyszociáknak felesleges versenyt okozó háziipart teremteni. Az eddigi tapasztalatok ezen a téren igen bizatatóak és több helyen a közhjeléti szövetkezetek támogatásával lényegesen sikerült továbbfejleszteni a meglévő háziipari üzemeket és újabb munkások tömegével bekapcsolni a háziipari munkába.

A közhjeléti szövetkezetek keretében, vagy támogatásával folyó háziipari tevékenység rendkívüli változatosságot mutat. Mint említettem, a szövetkezetek főleg hazai nyersanyagok, illetőleg helyben termelhető, vagy beszerezhető nyersanyagok feldolgozására törekszenek. Csak egy év alatt is nagy mértékben fejlődött a gyapjú háziipari kikészítése, továbbá a kender- és lenrost feldolgozása. A közhjeléti szövetkezetek sok vagón kendervetőmagot osztottak szét ezen a tavaszon, ezek termése jórészt a háziipari üzemekbe került. A szövetkezetek több helyen jelentős összegeket fordítottak mesterséges kenderáztatók létesítésére. Nagyon népszerű lett és igen sok helyen foglalkoznak kukoricahéj

(csuhé) feldolgozásával. Ebből a legkülönfélébb strandcikkeket, szatyrokat, kosarakat, házi-cipőket gyártanak. A gyékény, a fűsfavessző, cirok, szalma feldolgozó háziipar is új életre kelt és széles területen hódít a közjóléti szövetkezetek bekapcsolódása révén. Helyenkint a játékkészítés, faháncs feldolgozása, a magyar perzsa- és rongyszönyegszövés, a himzés, varrás és csipkekészítés, fafaragás és fazekas áruk gyártása folyik nagyobb lendülettel és a mai viszonyok között számottevő anyagi éredményt. A közjóléti szövetkezetek a Magyar Háziipari Központtal karoltva az idén résztvételük a háborús Nemzetközi Vásáron és nemcsak szemet gyönyörködtető volt az a sokféle háziipari készítmény, amit kiállítottak, hanem igen nagy volt a siker is, mert némelyek nagyon jelentős megrendelésekhez jutottak.

Nem lesz felesleges, ha néhány példát bemutatok, hogy a háziipar segítségével milyen rendkívüli eredményeket sikerült elérni.

Hajdúnáni szalmafonó Ipar.

Hajdúnániason a szalmafonó háziipar évszázados multra tekint vissza. Nem volt azonban benne köszönöt különösen az elmulth két évtizedben, mert ezt a korábban virágzó háziipart a zsidóság teljesen magához ragadta, ami azt jelentette, hogy a szalmafeldolgozás haszna túl-

nyomórészt a vállalkozó zsebébe vándorolt, a munkások pedig éhbérért voltak kénytelenek dolgozni. A világháború után 12—24 filléres napszámokkal uzsorázta ki a szalmafonó munkásokat, akik már nem is a jövedelemért, hanem csak megszokásból fonták téli estéken a szalmát. A Nép- és Családvédelmi Alap jelentkezése, majd a városi közjóléti szövetkezet megalakulása a mult év őszén fordulópontot jelentett. Az Alap jelentős forgatókével láta el a közjóléti szövetkezetet, amely már ebben az évben teljesen úrrá lett a szalmaárupiacon. A mult esztendőben a Nép- és Családvédelmi Alap szalmaipari foglalkoztatjának 5 hónapon át 200 szalmaipari munkás dolgozott. A közjóléti szövetkezetnek már a megalakulásakor 653 tagja volt, túlnyomórészt szalmaipari munkások, akiknek a száma ebben az évben rohamosan nőtt. A közjóléti szövetkezetek bekapcsolódása folyamán a hajdúnáni háziipar már ismét 3500 munkást foglalkoztat a szalmafonatok gyártásánál s ezzel elérte a békébeli munkáslétszámot. Az 1941-es esonka esztendőben a közjóléti szövetkezet 43.000 pengőt forgalmazott, ezzel szemben az 1942. év első felében a szövetkezet forgalma 2.076.000 pengőre emelkedett, ebből munkabér címén 280.000 pengő fizetett ki. A folyó évben a szövetkezet forgalma előreláthatólag megkölzeli az 5.000.000 pengőt, a munkabérekre kifizetett összeg pedig jóval felette lesz a 600.000 pen-

gőnek. Nincs is Hajdúnánáson segélyre szoruló munkanélküli ember; a nők, a gyermekek, az öregek, tehát a lakosság aprája-nagyja teljes munkaerejét és munkaidejét kihasználhatja a szalmafonaással. A szövetkezet gyártmányainak olyan nagy a kelendősége, hogy a megrendeléseknek ma már alig tud eleget tenni. A szövetkezetnek jelentős kiviteli kontingense van: a német hadseregnek őrcsizmákat szállít ezerszámra. A szövetkezet jövő évi munkatervét már összeállította és ebben sokezer szalmatáska, szalmapapucs és rengeteg díszlárgyon kívül 50.000 pár szalma őrcsizma is szerepel a hadsereg részére, ami azt mutatja, hogy a szövetkezetnek ezek a készítményei, amelyeket maga tervezett, igen jól beváltak.

Nádudvari gyékényipar.

Virágzó háziipar folyik az ugyancsak hajdúvármegyei Nádudvar községen is. Itt már évek óta működik a Nádudvari Háziiparosok Szövetkezete, ennek tevékenysége azonban különösen azóta nőtt naggyá, ami óta az Országos Nép- és Családvédelmi Alap jelentős forgatóként bocsátott rendelkezésre. A szövetkezet 1941. évi forgalma 356.000 pengőre, az előző évinek az ötszörösére emelkedett. Ez a szövetkezet dolgozza fel a Hortobágy egész gyékénytermését. Amíg 1940-ben csupán 346 munkás foglalkozott gyékényáruk (főleg táskák és láblörlök) készítésé-

vel, a mult eszlenidőben foglalkoztatott munkások száma 1415 főre emelkedik, akik összesen 305.000 pengőt kaptak munkadíj címén. A foglalkoztatottak családtagjainak a száma 7075 lélek volt. A gyékényfeldolgozásával foglalkozó munkások legtöbbje (915 család) nádudvari, de sokan dolgoztak a szövetkezetnek Püspökladány, Sárrétudvar, Biharnagybajom, Földes, Szerep és Henchida községekből is. A mult üzleti év folyamán a szövetkezet beváltott közel 70.000 darab különféle méretű lábtörlőt és 185.000 darab gyékénytáskát. Mivel a gyékényáruk változatlan nagy kelendőségnak örvendenek, a szövetkezet forgalma a jövő évben lényegesen fokozható lesz, amit a Hajdú vármegyei Közjóléti Szövetkezet további támogatásával minden bizonnyal sikerül is elérni. A gyékényfeldolgozó háziiparnak a szociális hatása ebben a községen is rendkívül kedvező, a község aprájának és nagyjának egész télen át állandó munkaalkalmat és keresetet biztosít. Mondani se kell, hogy az inség-munka teljesen megszűnt, a szegénygondozás kérdése is lényegesen egyszerűsödött. Amíg 1936-ban 9000 pengőt fizettek ki közgyógyászer ellátására, 1941-ben ez az összeg közel a harmadára csökkent. Nádudvarról ebben az évben már több család, aki ért a gyékény kitermeléséhez és feldolgozásához, meghívásra a Dunántúlra települt át, igen kedvező megélhetési viszonyok közé.

Egyéb kísérletek.

A közjóléti szövetkezetek a szorosan vett házi-ipari foglalkoztatáson és üzemeken kívül sok egyéb olyan kísérletbe is belefogtak, amelyekkel a földmivelő vagy városi lakosság legszegényebb rétegének megélhetésében remél további javulást elérni. Az egyik szövetkezet valamelyik nagyváros nyomortanyáján, ahol 164 család (864 lélek) él siralmas körülmények között, fehér-neműmosódát létesített, amely elvállalta négy laktanya fehérneműjének mosását. Ez az üzem aránylag kis befektetéssel igen jól bevált, 35 sokgyermekes családanyának nyújt állandó foglalkozást és heti 20—50 pengő keresetet. Egy másik szövetkezet a Tiszántúl egyik nagyobb városában tézstakészítő üzemet létesített, amely 25—50 ugyancsak sokgyermekes anyának nyújt napi 4—5, olykor 7—8 pengő keresetet. Egy harmadik szövetkezet káposztasavanyító üzemet rendezett be s most a mult év őszén egy hónapos üzemi idő alatt 2432 q káposzlát dolgozott fel. Ebben az esetben kevésből az üzemben foglalkoztatott 22 család keresete számottevő, mint a maximális káposztaáron felül q-ként elért 3.—pengős haszon, amely a környék kisemberekből álló káposztatermelőinek jutott. Igen sok köz-

jóléti szövetkezetről lehetne még szólni, amely a gazdasági élet különböző területein próbál olyasvalamit alkotni, amely a sokgyermekes munkáscsaládok vagy kistermelők keresetét és munkaalkalmát növeli.

Haszonállatok és gazdasági felszerelés juttatása.

A közjóléti szövetkezetek tevékenysége különböző haszonállatok juttatására is kiterjed. Különösen falun van ennek jelentősége a szegénysorsú földmivelő és törpebirtokos lakosság körében. Közismert tény, hogy különösen az Alföldön igen nagy az állathiány, száz és száz törpebirtokosnak nincs még egy tehene sem. Ennek következtében földjénck termelő ereje kellő trágázás hiányában annyira leromlott, hogy sokszor a vetőmagot és a munkabért sem termi meg. Közjóléti szövekezeteink ezen a hiányon akarnak segíteni, amikor a nagycsaládú törpebirtokosokat fokozatosan legalább egy darab tehénhez igyekeznek hozzásegíteni. Kivételesen a földnélkülik is kaphatnak tehenet, ha annak elhelyezéséről, takarmányozásáról és rendes ápolásáról gondoskodni tudnak. A mult évben kihegyezett mintegy 5000—6000 tehén a bizonyíték arra, hogy a közjóléti szövetkezeteknek ez a tevékenységi köre mennyire népszerű. Az idei te-

A kisállatok között újabban népszerűségnélőrven az angoranyúl, amelyet közjóléti szövetkezeteink szintén juttatnak, ha azoknak szakszerű tartására a feltételeket biztosítottnak tartják. Az angoranyúl tartásához különböző berendezésekre és a gyapjú feldolgozásához szükséges gépek beszerzésére is folyósítanak kölcsönököt. Helyenként közreműködnek a méhészet fellendítésében méhészcsaládok és kaptárok juttatásával. A kis selyemtényesztőket is támogatásban részesítik. Ebben az évben egy-egy közjóléti szövetkezet átlag 1000 pengőt osztott ki jutalomként a legjobb eredményt elérő kistenyésztők között.

Felsorolni sem lehet az anyagi megsegítés sokféle módját, amellyel a közjóléti szövetkezetek az adott viszonyokhoz alkalmazkodva, igyekeznek a sokgyermekes falusi és városi családokat több munkához, nagyobb jövedelemhez és fokozatosan önállósodáshoz segíteni. Még csak megemlítem, hogy többmillió pengőre rúg a sokgyermekes kisiparosoknak és kiskereskedőknél műhely és bolt berendezésére és áru beszerzésére adott kamatmentes kölcsönök összege. Törpebirtokosok, felesbérők, akiknek hiányzik egy eke, borona, szekér, vagy egyéb gazdasági felszerelés, a közjóléti szövetkezetek útján, ha egyébként az előírt feltételeknek megfelelnek, mindezt megkaphatják. A szövetkezeteknek gondjuk van eperfacemeték, sövények és nemesfűztelepek létesítésére, valamint a gyümölcsfa-

telepítésre is. Az újonnan felépített családi házakhoz tartozó kerteket maguk a szövetkezetek ültetik be megfelelő gyümölcsfával és ügyelnek arra, hogy azok kellő gondozásban részesüljönek. Ahol szükséges, vetőmagkölcsönt nyújtanak. Közel 100 traktor és egyéb közös használatra szolgáló gazdasági gép áll már eddig is a közjóléti szövetkezetek útján a sokgyermekes földmivelők rendelkezésére.

A házasodási kölcsön.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap gazdasági tevékenységét, amint már az előbbiekből is kitűnt, a közjóléti szövetkezetek bonyolítják le. Egyetlen kivételt a házasodási kölcsönök jelentenek, amelyeket az 1100/1941. B. M. számú rendelet a törvényhatóságok és polgármesterek hatáskörébe utalt. Voltaképen a házasodási kölcsönök is gazdasági jellegűek, amennyiben a családalapításhoz szükséges bútorok és egyéb felszerelési tárgyak beszerzésére, illetőleg a család önálló megélhetésének megalapozására szolgálnak. Házassodási kölcsönt tehát házhely, lakóház, haszonállatok, stb. beszerzésére is fel lehet használni.

Természetesen házasodási kölcsönben is csak szegénysorsú házasulók részesülhetnek, akiknek csupán kisebb vagyonuk van és együttes havi jövedelmük 300.— pengőn alul marad. Elsősorban a mezőgazdasági foglalkozású családokhoz tartozó házasulók jönnek figyelembe, valamint azok, akik sokgyermekes családból származnak.

A házasodási kölcsönkérrelmek dolgában az alispán, városokban pedig a polgármester dönt. A kérvényeket a vőlegény lakóhelye szerint ille-

tékes községi elöljáróságnál, városokban a polgármesternél kell benyújtani. A kérvényben meg kell jelölni a kölcsön összegét és azokat a családi tűzhely megalapozásához nélkülözhetetlen kiadásokat, amelyeket a házasulók önerejükön belszerezni és tejesíteni nem képesek és amely célból a kölcsönt kérik, továbbá a kérelmező foglalkozását és azt a helységet (községet, várost), ahol a házasság megkötése után letelepedni szándékoznak, végül a házasságkötés tervbevétel időpontját.

A kérvényhez csatolni kell:

- a) a házasulók anyakönyvi kivonatát,
- b) a házasulók nyilatkozatát arról, hogy nem zsidó származásúak,
- c) saját vagyoni és jövedelmi, valamint a szülők vagyonát és jövedelmét feltüntető hatósági (vagyoni) szegényiségi bizonyítványt,
- d) a lakóhely szerint illetékes tiszti-orvos bizonyítványát arról, hogy a házasulók nem szenvednek fertőző betegségen,
- e) hat hónapnál nem régebbi keletű erszéki bizonyítványt,

f) arről szóló bizonyítványt, hogy a vőlegény katonai állításkötelezettségenek eleget tett,

g) a testvérek számának igazolását.

Házasodási kölcsönt csak a házasság megkötése előtt lehet kérelmezni. A kölcsön összege az 1000 pengőt nem haladhatja meg. A kölcsönt csak kivételes esetben lehet készpénzben kifizetni. A kölcsönt a házasság megkötése után a férj kezéhez kell folyósítani. A házasodási kölcsön törlesztéséért a házastársakat egyetemleges felelősség terheli. A házasodási kölcsön kamattmentes és azt havonkint az eredeti kölcsönösszeg 1%-át kitevő összeggel kell törleszteni. A házasulók kérhetik, hogy a törlesztési részleteket hosszabb időnkint egy részletben fizethessék. A házasság első évében, valamint minden gyermek születése után egy évig a törlesztés szünetel. A házasságból született minden egyes élő gyermek után a kölcsönösszeg bizonyos hányadrészét el kell engedni. Még pedig az első gyermek után az eredeti kölcsönösszeg tíz százalékát, a második gyermek után húsz százalékát, a harmadik gyermek után harminc százalékát, a negyedik gyermek után pedig negyven százalékát. Négy gyermekkel tehát az egész kölcsönösszeg letörlesztetnék tekintendő.

A törvényhatóságok és városok házasodási

kölcsönök folyósítására ebben az évben, mely kísérleti esztendőnek tekinthető, összesen 4.000.000 pengő ellátámyban részesültek; ebből körülbelül 6—7 ezer fiatal pár részére lehet 600—700 pengő kölcsönt nyújtani

FIGYELEM!

FIZESSEN ELŐ
a Nemzeti Könyvtárra!

A NEMZETI KÖNYVTÁR

művészeti borítólapjal és finom tollrajzokkal díszítve, 64 oldalon, kötetenként 24 fillér. Az esetenként megjelenő kettős szám ára viszont csak 48 fillér.

Minden kötetben színes és érdekfeszítő olvasmányt nyújtunk olvasóinknak

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

egész évre 6.24 P helyett

5 PENGŐ 60 FILLÉR

Ezért az összegért 26 remek magyar frást és 26 élvezetes keresztrejtvényt kap a

NEMZETI KÖNYVTÁR

minden olvasója.

Félévi előfizetés: P 2.80.

Kiadóhivatal: Budapest, I. ker., Uri-utca 16. szám.

Csekkeszám: 3750.